

УДК 330.341

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-6.5>

Джадан І.М.

аспірант,

Національний інститут стратегічних досліджень;  
старший викладач кафедри економіки підприємства,

Міжнародний університет фінансів

## СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ ТА ЗАГРОЗ МІЖНАРОДНОГО, ІНВЕСТИЦІЙНОГО ТА ЕКОЛОГІЧНОГО СКЛАДНИКІВ ПРОМИСЛОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ МАРКЕТИНГУ

У статті проведено дослідження ризиків та загроз міжнародного, інвестиційного та екологічного складника маркетингового забезпечення промислово-технологічного розвитку. Проведено оцінку інвестиційного клімату, фінансового забезпечення, екологічного стану, зовнішньоекономічної діяльності України. Сформовано систему індикаторів маркетингового забезпечення міжнародного, інвестиційного та екологічного напрямів. Проаналізовано динаміку індикаторів міжнародного, інвестиційного та екологічного складника маркетингового забезпечення промислово-технологічного розвитку України за 2013–2019 роки. Досліджено темпи зміни рівня інвестування у системі індикаторів інвестиційного складника маркетингового забезпечення економічної безпеки, рух індексу економічної свободи, зміну інтегрального індексу інвестиційної привабливості бізнес-середовища України та співвідношення прямих іноземних інвестицій та відтоку капіталу з України в економіці країн світу. Встановлено вплив рівня відкритості національних економічних систем на якісний розвиток національних ринків та ступінь загроз національній безпеці країни. Зауважено, що сировина модель економіки, політична криза та повільна реалізація структурних реформ не дозволили забезпечити належний розмір української економіки у світі. Зазначено, що організація розгорнутої, рівномірної і якісної структури зовнішньої торгівлі зменшує зовнішньоторговельної ризики та загрози. Проаналізовано експорт високотехнологічної продукції України та країн світу, як визначальний фактор економічного зростання та важливий індикатор зовнішньоекономічної безпеки країни. Встановлено, що українська промисловість є основним джерелом утворення відходів, а також енергоємність промислових підприємств залишається основним недоліком, проте позитивним зрушенням є застосування нового порядку справляння та розподілу сум доходів від екологічного податку. Досліджено темпи розвитку потужності відновлюваної енергетики в Україні та світі. Розглядається позиції України у світовому просторі за індексом економічної свободи та індексом екологічної ефективності. Запропоновані шляхи покращення системи державного регулювання в частині міжнародного, інвестиційного та екологічного складника на засадах маркетингу з урахуванням ризиків та загроз у забезпеченні промислово-технологічного розвитку України.

**Ключові слова:** промисловість, національна економіка, технологічний розвиток, інвестиції, екологія, міжнародна діяльність, маркетинг, економічна безпека.

## SYSTEM ANALYSIS OF RISKS AND THREATS OF INTERNATIONAL, INVESTMENT AND ENVIRONMENTAL COMPONENTS OF INDUSTRIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT FOR DEVELOPMENT

Dzhadan Iryna

National Institute for Strategic Studies;

International University of Finance

The article examines the risks and threats of the international, investment and environmental components of marketing support of industrial and technological development. An assessment of the investment climate, financial security, environmental status, foreign economic activity of Ukraine. A system of indicators of marketing support of international, investment and environmental areas has been formed. The dynamics of indicators of the international, investment and environmental component of marketing support of industrial and technological development of Ukraine for 2013–2019 is analyzed. The rate of change in the level of investment in the system of indicators of the investment component of marketing security, the movement of the index of economic freedom, the change of the integrated index of investment attractiveness of Ukraine's business environment and the ratio of foreign direct investment and capital outflow from Ukraine in the world economy. The influence of the level of openness of national economic systems on the qualitative development of national markets and the degree of threats to the national security of the country has been established. It is noted that the raw materials of the economic model, the political crisis and the slow implementation of structural reforms have not allowed to ensure the proper size of the Ukrainian economy in the world. It is noted that the organization of a comprehensive, uniform and high-quality structure of foreign trade reduces foreign trade risks and threats. The export of high-tech products of Ukraine and countries of the world as a determining factor of economic growth and an important indicator of foreign economic security of the country is analyzed. It is established that Ukrainian industry is the main source of waste generation, and the energy intensity

*of industrial enterprises remains the main drawback, but a positive shift is the application of a new procedure for collection and distribution of environmental tax revenues. The pace of development of renewable energy capacity in Ukraine and the world is studied. Ukraine's position in the world according to the index of economic freedom and the index of ecological efficiency is considered. Ways to improve the system of state regulation in terms of international, investment and environmental components on the basis of marketing, taking into account the risks and threats to the industrial and technological development of Ukraine.*

*Keywords: industry, national economy, technological development, education, science, marketing, economic security.*

**Постановка проблеми.** Створення умов для промислово-технологічного розвитку національної економіки, через використання маркетингового інструментарію, стимулюватиме підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках, забезпечивши економічну безпеку держави. Негативні тенденції в промисловості України, такі як: інвестиційний клімат, фінансове забезпечення, екологічний стан, зовнішньоекономічна діяльність, імпортозалежність вимагають дослідження стану забезпечення економічної безпеки, як складової національної безпеки держави. Відтак для розробки заходів щодо попередження ризиків та ліквідації загроз, що дестабілізують економіку держави загалом необхідно провести комплексне дослідження рівня інвестиційної, міжнародної та екологічної безпеки на засадах маркетингу.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питанням економічної безпеки зокрема у галузі інвестиційної, міжнародної та екологічної безпеки присвячені роботи О. Власюк, А. Мокій [1], Т. Васильцев [2], В. Горбулін, В. Горлинський, О. Іляш [3; 4; 5], С. Іванюга, А. Качинський, М. Кисельов, М. Клименко, Л. Фролова [6], В. Крисаченко, Р. Лупак [2], Е. Лібанова, А. Лушик, В. Трегобчук, Є. Хлобистов, Г. Хміль, Л. Юрченко. Проте існує недостатнє висвітлення питань пов'язаних оцінкою маркетингового забезпечення промислово-технологічного розвитку національної економіки в системі економічної безпеки.

**Постановка завдання.** Мета дослідження полягає в оцінці ризиків та загроз міжнародного, інвестиційного та екологічного складника маркетингового забезпечення промислово-технологічного розвитку.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Забезпечення інвестиційної безпеки головним чином пов'язано з індикатором залучення іноземних інвестицій, який може стати імпульсом підйому промисловості та сприятиме зміцненню економіки країни. Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні отримати певні вигоди, основними з яких є поліпшення платіжного балансу; трансфер новітніх технологій та ноу-хау; комплексне використання ресурсів; розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту; досягнення соціально-економічного ефекту [7]. Посилюється загроза інвестиційній безпеці України також через корупцію в судовій системі, нестачу захисту майнових прав судовою системою, вразливість судової системи перед політичним тиском, нерозвиненість ринку капіталу, неповернення кредитів, надмірна бюрократія.

Загальний обсяг надходжень прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2019 р. склав 35,8 млрд дол. США, що на 8,8% більше ніж у попередньому році. Інвестиції здійснювалися з 94 країн світу, основними інвесторами стали Кіпр з обсягом вкладень 10,3 млрд. дол., Нідерланди – 8,3 млрд. дол.,

Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії – 2 млрд. дол., Німеччина – 1,8 млрд. дол., Швейцарія – 1,7 млрд. дол., Австрія – 1,2 млрд. дол., Британські Віргінські Острови – 1 млрд. дол., що складає 74 % від загальних інвестицій. При цьому, у період 2010–2019 рр. Німеччина здійснює стабільне скорочення інвестицій з 6 млрд. дол. до 1,8 млрд. дол., що за дев'ять років в три рази [8].

На жаль, питома вага прямих іноземних інвестицій у ВВП є невагомим, але саме вони є рушійною силою залучення високих технологій та нових знань у промисловість. Так, у частці іноземних інвестицій у ВВП, за досліджуваний період, не відбулося серйозних зрушень і в середньому становив лише 2,1%, при пороговому значенні 25%. Хоча у 2019 році і спостерігається збільшення інвестиційних надходжень, але на жаль, Україна поки не є інвестиційно привабливою економікою. Очевидно, що відтік грошової маси в поточний момент пов'язаний з економічною невизначеністю, слабким захистом прав власності, складною процедурою оформлення дозволів та ліцензій, організацією податкової системи, погіршенням політичної ситуації, до цього ще додається складна ситуація в Донецькій та Луганській областях. Таким чином іноземні інвестори вважають за краще інвестувати в нові ринки, такі, як Китай, Сінгапур. Між тим з України за кордон у 2019 р. було направлено 6,3 млрд. дол.

Для того щоб іноземні інвестиції стали вагомим чинником активізації інвестиційного прогресу і технологічного розвитку приріст прямих іноземних інвестицій має бути не менше 5%. Вага індикатора (0,46 %) у 2019 р. вказує що Україна нагально потребує іноземних інвестицій. Загалом українським бізнесом було виведено коштів у 20 країн світу, проте, понад 94,6% цих коштів надійшло в офшорні зони, зокрема а на Кіпр. Також варто додати, що за даними Global Financial Integrity у період 2008–2017 рр. в Україні було здійснено на 47 млрд. дол. незаконних фінансових операцій пов'язаних з торгівлею, що складає 19,51% від загального обсягу торгівлі [9].

Співвідношення капітальних інвестицій до рівня ВВП визначає рівень інвестування країни. Так, у 2019 р. в економіку України було залучено 623,9 млрд грн капітальних інвестицій, що на 7,8% більше ніж у 2018 р.

Загалом, за останні п'ять років спостерігається позитивна динаміка, а середній приріст становить 23,5%. Але при цьому слід враховувати, що частка валових інвестицій у ВВП у 2019 р. становить лише 15,7%. Тобто обсяги інвестування не досягають допустимого рівня, достатнього для підтримки виробничих потужностей. Також додатково вказує на недостатність технологічного оновлення ступінь зносу основних засобів промисловості, що за 2018 р. становить 66,4%. Ці тенденції частково негативно позначаються й на такому індикаторі інвестиційної безпеки економіки України

як «частка інвестицій у вартості основних засобів». Так, при граничному значенні цього індикатора у 6,0%, у 2018 р. частка інвестицій у вартості основних засобів підприємств промисловості становила лише 6,3%.

Інвестиційний рейтинг оцінює здатності економіки країни відповідати вимогам потенційних інвесторів та впливає на інвестиційний імідж країни. Так за рейтингом економічної свободи (Index of Economic Freedom, IEF), який щороку укладає The Heritage Foundation Україна посідає 147 місце зі 180 країн. Лідируючі позиції у рейтингу займають Гонконг, Сінгапур, Нова Зеландія, Швейцарія, Австралія й Ірландія [10]. Удосконаленню ефективності судової системи, податкової політиці, свободі ведення бізнесу і доброчесності в діях уряду сприяло підвищення розміру індексу економічної свободи України 2019 р. на 0,8% у порівнянні з 2018 р.

Позитивна динаміка відбулася практично за всіма показниками, але Україна все ще занесена до «переважно невилічних» економік світу. Негативні тенденції відбулися у свободі торгівлі, монетарній свободі, трудовій свободі. Незмінними залишилися фінансова і інвестиційна свобода. Окрім того, не зважаючи на те що Україна за темпами поліпшення опинилася в десятці серед європейських країн, все одно залишається на найгіршому 45-ому місці. Варто зазначити, що середнє значення показника інвестиційна свобода за індикатором економічна свобода за період з 2013 р. по 2019 р. склало 24,2 при найбільшій величині у 35 бали за 2018 р. та 2019 р. та при найменшій величині у 15 балів за 2015 р.

Ініціатива уряду щодо анулювання мораторію на продаж сільськогосподарської землі та скасування імунітету від кримінального переслідування з депутатів парламенту головним чином зумовить підвищення позиції у рейтингу у наступному періоді.

Низьку інвестиційну привабливість України підтверджує і Європейська Бізнес Асоціація. Так, інтегральний індекс інвестиційної сприйнятливості бізнес-середовища у 2019 р. становив 2,95 балів, що на 4% нижче ніж у попередньому періоді. За період 2013–2019 рр. максимального значення у 3,07 балів індикатор набув у 2018 р., а мінімальне значення у 1,81 зафіксовано у 2013 р. [11]. Результати індексу демонструють несприятливий інвестиційний клімат в Україні. Ключовим чинниками зниження рівня інвестиційної привабливості є слабка судова система, високий рівень корупції, бюрократія, нестабільна політична ситуація, рівень тіньової економіки

Також варто зазначити, що індекс простоти позовів акціонерів за методикою Світового Банку (Doing business) становив лише 6 балів, при максимальному значенні 10,0, що засвідчує невисокий рівень захищеності нерезидентів, які здійснюють інвестування в Україні [12].

Питома вага прямих іноземних інвестицій у валовому внутрішньому продукті, рівень інвестування, індекс економічної свободи та інтегральний індекс інвестиційної сприйнятливості бізнес-середовища загалом по Україні за останні 7 років не зазнав значних змін (рис. 1).

Також варто зауважити, що стан інвестиційної безпеки промисловості у 2013–2019 рр. характеризується недостатнім рівнем валового нагромадження; недостатнім спрямуванням інвестицій у високотехнологічні галузі; недостатнім обсягом прямих іноземних інвестицій в Україну, а також їх темпом приросту порівняно з динамікою економічного зростання; недостатнім розвитком науково-дослідних інститутів та інфраструктури; низьким рівнем інновацій у бізнесі. Отже, перед урядом накопичився значний перелік внутрішніх загроз.

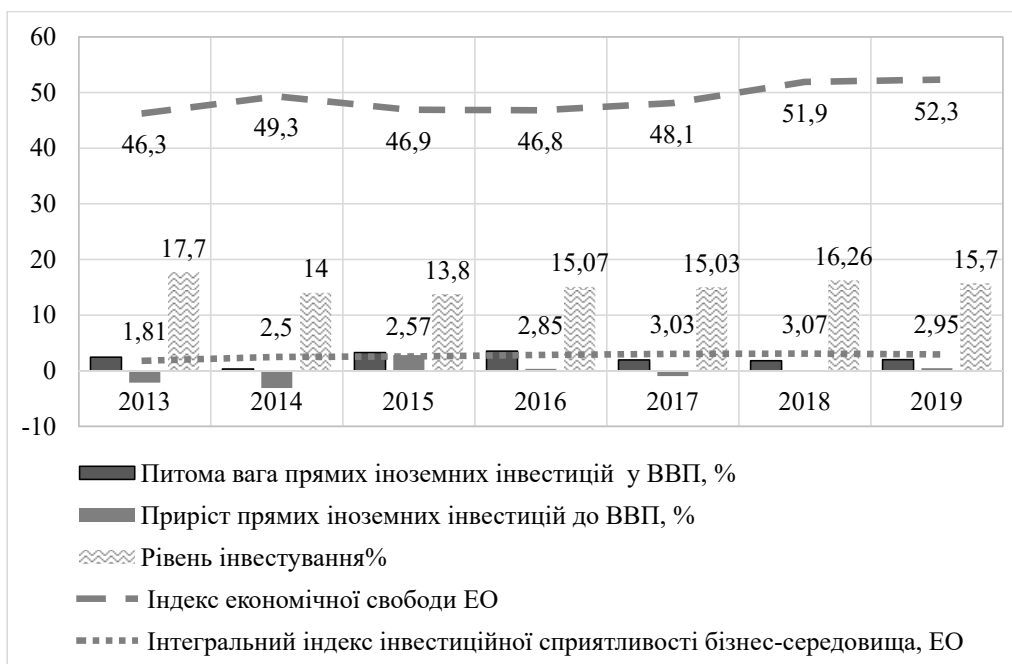


Рис. 1. Динаміка індикаторів інвестиційного складника маркетингового забезпечення промислово-технологічного розвитку у 2013–2019 рр.

Джерело: складено автором

Важливу роль у ефективності системи державного регулювання системи економічної безпеки відіграє індикатор відкритості економіки. З посиленням глобалізаційних процесів, інтернаціоналізації виробництва та міжнародного поділу праці все більшого значення набувають питання впливу рівня відкритості національних економічних систем на якісний розвиток національних ринків та ступінь загроз національній безпеці країни. Індикатор відкритості економіки характеризує порядок взаємодії між національними та глобальними макроекономічними системами. Співвідношення сукупної вартості експорту та імпорту до вартості ВВП показує значимість зовнішньоторговельних зв'язків для країни. Так у 2019 р. році коефіцієнт відкритості економіки України склав 13%, при нижньому пороговому значенні у 25%. Починаючи з 2016 р. у темпах зростання зовнішньоторговельній квоті спостерігається стабільна негативна динаміка, на 1% кожен рік. Проте у той самий період спостерігається постійне зростання ВВП. З урахуванням розміру курсових коливань гривні, ВВП України в 2019 р. зріс у 2 рази у порівнянні з 2015 р. і майже донабув найбільшого значення (178 млрд. дол. США) у 2013 р. Тобто збільшення ВВП країни зумовлює зменшення відкритості та зникає необхідність підприємствам виходити на світові ринки за наявності власного внутрішнього ринку. У відповідності з загальними тенденціями до відкритості торгівлі, руху капіталу, ресурсів, трудового капіталу національні економіки стають все більш відкритими, тим самим спричиняє посилення впливу зовнішніх факторів на рух української економіки. А обмеження відкритості можуть загрожувати країні не тільки послабленням її конкурентоспроможності на світовій арені, а і ізоляцією від передових науково-технічних розробок, технологій, інвестицій.

Сировина модель економіки, політична криза та повільна реалізація структурних реформ не дозволили забезпечити належний розмір української економіки у світі. Валовий внутрішній продукт є найважливішим макроекономічним показником виміру економічного зростання, яке є центральним змістом економічного розвитку і має тісний зв'язок. У 2019 р. обсяг світового ВВП склав 878 трлн. дол. Частка України у загально-світовому ВВП припадає лише 0,18% (154 млрд. дол.), у той час, як третину світового ВВП генерує Китай та США. З початком збройного конфлікту на Донбасі та після анексії Криму Росією у 2015 р. спостерігається різкий обвал української економіки, доля України у світі зменшилась в 2 рази у порівнянні з 2013 р., проте за останні 3 роки спостерігається позитивна динаміка. Так у 2019 р. темп зростання склав 3,3%, що майже співпадає з показником 2018 р. Для оцінки рівня економічного розвитку під час зіставлення з іншими країнами, окрім фактичного рівня ВВП розраховується обсяг реального ВВП. Валовий внутрішній продукт на душу населення у 2019 р. склав 94 570 грн. У порівнянні зі світовим ВВП на душу населення показник України в період з 2013–2019 рр. складає в середньому 72%, що свідчить про рівень життя українців нижче середнього, де 100% це середнє значення у країнах світу.

Слід зазначити, що організація розгорнутої, рівномірної і якісної структури зовнішньої торгівлі зменшує зовнішньоторговельної ризику та загрози. Розгорнення зовнішньоторговельної структури зумовлює максимі-

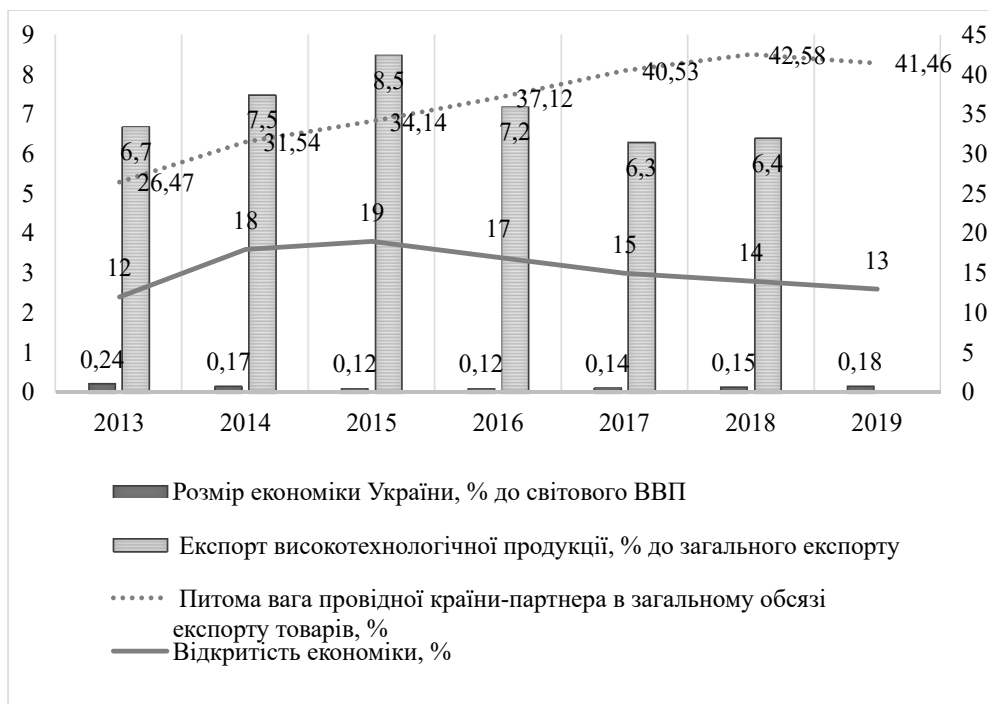
зувати число країн-партнерів і товарних позицій експорту та імпорту, а рівномірність розподілу експорту та імпорту по країнах і товарних групах дозволяє уникнути ситуації, коли значна частина зовнішньоторговельних потоків припадає на невелику кількість країн або товарів. Так у 2019 р. зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг склав 131,8 млрд дол., що на 9,1% більше ніж у попередньому періоді. Визначальним чинником у експорті є країна-партнер. В 2019 р. Україна здійснила експортно-імпортні операції з 170 країнами світу. Найбільшим зовнішньоторговельним партнером України за підсумками 2019р. визначено країни ЄС, питома вага яких становила 40,1%. Серед інших країн основними торговими партнерами в експорті були Китай (7,2%), Російська Федерація (6,5%), Туреччина (5,2%), Єгипет (4,5%), Індія (4%), Білорусь (3,1%), США (2%), Саудівська Аравія (1,5%) та Індонезія (1,5%). Будь-яка зміна політичних і економічних умов в основних країнах-партнерах або кон'юнктури ринку найважливіших товарів призведе до різкого скорочення зовнішньоторговельних потоків, погіршення умов торгівлі, зниженню торгівельної ефективності, що, також, негативно позначиться і на економічній безпеці країни.

Важливим індикатором зовнішньоекономічної безпеки країни вважається рівень інноваційної продукції у товарному експорті. За даними Всесвітнього банку у 2018 році до десятка основних країн-експортерів високотехнологічної продукції увійшли Німеччина (209,6 млрд. дол., 15,7% від загального виробництва), Корея (192,8 млрд. дол., 36% від загального виробництва країни), США (156 млрд. дол., 18,9% від загального виробництва) Сінгапур (155,4 млрд. дол., 51% від загального виробництва), Франція (117,8 млрд. дол., 25,9% від загального виробництва). В порівнянні Україною експортовано 1,2 млрд. дол. високотехнологічної продукції, що складає 5,4% від загального виробництва промисловості [13].

Отже рівень забезпечення промислово-технологічного розвитку міжнародного складника на засадах маркетингу в період 2013–2019 рр. відображено на рис. 2.

Зношення основних фондів промисловості, недостатнє державне фінансування природоохоронних заходів, незадовільне функціонування державної системи моніторингу довкілля, нераціональне використання природних ресурсів, недосконалість механізму державного управління в галузі охорони довкілля зумовлюють необхідність формування системи екологічних індикаторів на засадах маркетингу

Забезпечення екологічної безпеки є вирішальною умовою реалізації стійкого промислово-технологічного розвитку України, що неможливо без належного рівня фінансування заходів спрямованих у сферу охорони довкілля. Так у 2019 р. капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища по відношенню до ВВП становили лише 0,04% (16,2 млрд. грн.). Так в досліджуваній період відбулися позитивні зрушення у фінансуванні природоохоронні заходів промисловості, так у 2019 р. у порівнянні з 2013 р. розмір капітальних інвестицій збільшився у 2,7 рази. Варто зазначити, що країнах Європейського союзу видатки на захист навколишнього середовища складають близько 2% валового внутрішнього продукту.



**Рис. 2. Динаміка індикаторів міжнародного складника маркетингового забезпечення промислово-технологічного розвитку у 2013–2019 рр.**

*Джерело: складено автором*

Відповідно до статистики викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря знизилися в 2018 р. порівняно з 2016 р. на 14%. При цьому дані викиди з боку стаціонарних джерел знизилися більше ніж на 18%, що свідчить про позитивну тенденцію з боку підприємств. З боку пересувних джерел зниження становило трохи більше 4%. Також варто додати, що українська промисловість є основним джерелом утворення відходів і складає 95% від загальних викиднів [14].

Позитивним зрушенням є застосування нового порядку справляння та розподілу сум доходів від екологічного податку, зокрема ставку податку за викиди двоокису вуглецю в атмосферне повітря стаціонарними джерелами збільшено у 24,4 рази та впроваджено новий порядок розподілу коштів податку, де лише 45% направляється до загальному державному фонду, а залишок зараховується до спеціальних фондів міських, сільських, селищних, бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад [15].

Також з 1 січня 2020 р. було введено в дію Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року, де зазначено основні першопричини екологічних проблем України. В даному законі зазначено, що основні засади екологічної політики тепер будуть підпорядковуватися досягненню Україною Цілей Сталого Розвитку, які були затверджені на Саміті Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку у 2015 році. Визначені основні показники оцінки реалізації державної екологічної політики до 2030 р., серед яких частка відновлювальних джерел енергії, водоемність валового внутрішнього продукту, енергоємність валового внутрішнього продукту, електротранспорт, індекс

екологічної ефективності та ін [16]. Варто додати, що цей закон сприятиме приведенню української екологічної політики до політики провідних світових країн.

У той же час, також серед основних недоліків залишається енергоємність промислових підприємств, що складає 32,6% від загального споживання електроенергії в Україні. Відновлювальна енергетика має вагомое значення у скороченні викидів парникових газів, забрудненні повітря і розширенню доступу до енергоресурсів, а також лежить в основі перетворень, що відбуваються в глобальній енергетичній системі. Розвиток потужностей відновлюваної електроенергії відбувається швидкими темпами і на сьогодні становлять 26% світової електроенергії. Варто додати, що за прогнозами Міжнародного енергетичного агентства альтернативна енергетика може збільшитися на 50% протягом наступних п'яти років. Також очікується, що до 2024 року вартість сонячної енергії знизиться ще на 15–35%, що стане поштовхом до подальшого зростання.

У 2019 р. експлуатаційна потужність української відновлюваної енергії досягла 12 171 МВт, що в 1,6 рази більше ніж у 2018. Хоча і частка відновлювальної енергії незначна, що складає 4,9% від загальної енергетики України, але прослідковується стабільне підвищення попиту на використання альтернативної енергетики. Також варто додати, що введення зеленого тарифу підсилює позитивну тенденцію на українському енергетичному ринку.

Рух індикаторів екологічного складника маркетингового забезпечення промислово-технологічного розвитку представлено на рис. 3.

Так, за міжнародний рейтингом за Індексом екологічної ефективності (Environmental Performance Index,

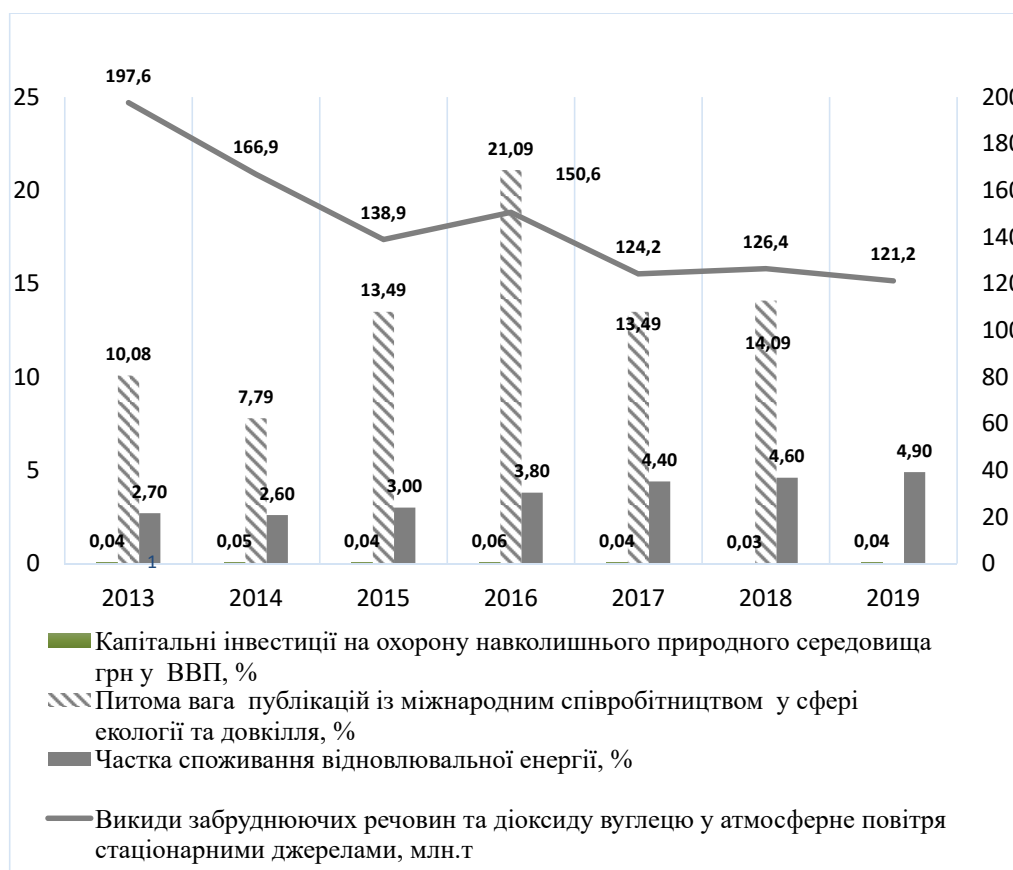


Рис. 3. Динаміка індикаторів екологічного складника маркетингового забезпечення промислово-технологічного розвитку у 2013–2019 рр.

Джерело: складено автором

EPI) у 2020 р. Україна посіла 60 місце серед 180 країн. В той час як Франція, Німеччина, Канада посіли, відповідно, 5, 10 та 20 місця, Білорусь – 49 місце [17].

**Висновки з проведеного дослідження.** Зважаючи на ризики та загрози у забезпеченні промислово-технологічного розвитку України, існує об’єктивна необхідність вироблення перспективних шляхів покращення системи державного регулювання в частині міжнародного, інвестиційного та екологічного складника на засадах маркетингу, а, відтак і гарантування економічної

безпеки країни, зокрема за такими напрямками: покращення інвестиційного клімату; заохочення промисловості до збільшення фінансування на модернізацію основних фондів; організації розгорнутої, рівномірної і якісної структури зовнішньої торгівлі високотехнологічної продукції; вдосконалення системи державного регулювання у сфері охорони довкілля; стимулювання промислових підприємств до зниження енергоємності виробництва; посилення контролю за використанням природних ресурсів.

**Список використаних джерел:**

1. Anatoliy Mokiy, Olha Ilyash, Yuriy Pynda, Mariia Pikh, Vitalii Tyurin. Dynamic Characteristics of the Interconnections Urging the Construction Enterprises Development and Regions Economic Growth. *TEM Journal*. 2020. № 9(4). P. 1550–1561. DOI: 10.18421/TEM94-30.
2. Vasylytsiv T., Lupak R., Osadchuk Yu. Assessment of the level of penetration of import dependence in the context of the import substitution policy in Ukraine. *Economic Annals-XXI*. 2017. № 167 (9–10). P. 13–17. DOI: 10.21003/ea.V167-03
3. Ilyash O. et al. Evaluation of enterprise investment attractiveness under circumstances of economic development. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*. 2020. № 47(47). P. 95–113. DOI: 10.2478/bog-2020-0006.
4. Ilyash O. Strategic priorities of Ukraine’s social security concept development and implementation. *Economic Annals XXI*. 2015. Issue: 07–08(1). C. 20–23. URL: <https://www.cceol.com>.
5. Olha Ilyash, Iryna Dzhadan, Ostasz A. The influence of the industry’s innovation activities indices on the industrial products’ revenue of Ukraine. *Economics and Sociology*. № 11(4). P. 317–331. DOI: 10.14254/2071-789X.2018/11-4/21.
6. Frolova L., Zhadko K., Ilyash O., Yermak S., Nosova T. Model for opportunities assessment to increase the enterprise innovation activity. *Business: Theory and Practice*. 2021. № 22(1). P. 1–11. DOI: 10.3846/btp.2021.13273.
7. Беззуб І. Іноземні інвестиції в українській економіці. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ, 2017. URL: [http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com\\_content&view=article&id=2240:%20inozemni-investitsiji-v-ukrajinskij-ekonomitsi&%20catid=%208&Itemid=350](http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2240:%20inozemni-investitsiji-v-ukrajinskij-ekonomitsi&%20catid=%208&Itemid=350) (дата звернення: 12.10.2020).

8. Державна служба статистики України. 2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.10.2020).
9. Trade-Related Illicit Financial Flows in 135 Developing Countries: 2008-2017. Global Financial Integrity. URL: <https://secureservercdn.net/45.40.149.159/34n.8bd.myftpupload.com/wp-content/uploads/2020/03/GFI-Trade-IFF-Report-2020-Final.pdf?time=1611244385> (дата звернення: 10.11.2020).
10. Index of Economic Freedom. The Heritage Foundation. URL: [https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/Index\\_2020.pdf](https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/Index_2020.pdf) (дата звернення: 12.10.2020).
11. Європейська бізнес асоціація. URL: <https://eba.com.ua/> (дата звернення: 12.10.2020).
12. Doing business. The World Bank. URL: [https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine#DB\\_pi](https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine#DB_pi) (дата звернення: 12.10.2020).
13. The World Bank. URL: [https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine#DB\\_pi](https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine#DB_pi) (дата звернення: 12.10.2020).
14. Трофименко О.О., Дорошкевич Д. В., Джадан І.М. Місце України у координатах Цілей сталого розвитку (на прикладі Цілей 8, 9, 12, 17). *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2020. № 17. С. 65–75.
15. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів : Закон України від 23.11.2018 р. №2628 VIII. Офіційний вебпортал Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 15.11.2020).
16. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI. Офіційний вебпортал Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 15.11.2020).
17. Environmental Performance Index. URL: <https://epi.yale.edu/downloads/epi2020report20200911.pdf> (дата звернення: 30.11.2020).

#### References:

1. Anatoliy Mokiy, Olha Ilyash, Yuriy Pynda, Mariia Pikh, Vitalii Tyurin (2020) Dynamic Characteristics of the Interconnections Urging the Construction Enterprises Development and Regions Economic Growth. *TEM Journal*, no. 9(4), pp. 1550–1561. DOI: 10.18421/TEM94-30.
2. Vasylytsiv T., Lupak R., Osadchuk Yu. (2017) Assessment of the level of penetration of import dependence in the context of the import substitution policy in Ukraine. *Economic Annals-XXI*, no. 167 (9–10), pp. 13–17. DOI: 10.21003/ea.V167-03.
3. Ilyash O. et al. (2020). Evaluation of enterprise investment attractiveness under circumstances of economic development. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, no. 47(47), pp. 95–113. DOI: 10.2478/bog-2020-0006.
4. Ilyash O. (2015) Strategic priorities of Ukraine's social security concept development and implementation. *Economic Annals XXI*, issue 07–08(1), pp. 20–23. URL: <http://www.cceol.com>.
5. Olha Ilyash, Iryna Dzhadan, A. Ostasz The influence of the industry's innovation activities indices on the industrial products' revenue of Ukraine. *Economics and Sociology*, no. 11(4), pp. 317–331. DOI: 10.14254/2071-789X.2018/11-4/21.
6. Frolova L., Zhadko K., Ilyash O., Yermak S., Nosova T. (2021) Model for opportunities assessment to increase the enterprise innovation activity. *Business: Theory and Practice*, no. 22(1), pp. 1–11. DOI: 10.3846/btp.2021.13273.
7. Bezzub I. (2017) Inozemni investytsii v ukrainiskii ekonomitsi [Foreign investment in Ukrainian economy]. Tsentr doslidzhen sotsialnykh komunikatsii NBUV [Center for Social Communications Research NBUV]. Available at: [http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com\\_content&view=article&id=2240:%20inozemni-investitsiji-v-ukrajinskij-ekonomitsi&%20catid=%208&Itemid=350](http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2240:%20inozemni-investitsiji-v-ukrajinskij-ekonomitsi&%20catid=%208&Itemid=350) (accessed 12 October 2020)
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2020) [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 21 September 2020)
9. Trade-Related Illicit Financial Flows in 135 Developing Countries: 2008-2017 (2020, May 8). Available at: <https://www.gfintegrity.org/report/trade-related-illicit-financial-flows-in-developing-countries/> (accessed 10 November 2020)
10. The Heritage Foundation (2020). Index of Economic Freedom. Available at: [https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/Index\\_2020.pdf](https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/Index_2020.pdf) (accessed 12 October 2020).
11. European Business Association (2020). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 12 October 2020).
12. The World Bank (2020). Doing Business. Available at: [https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine#DB\\_pi](https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine#DB_pi) (accessed 12 October 2020).
13. The World Bank (2020). Data. Available at: [https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine#DB\\_pi](https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine#DB_pi) (accessed 12 October 2020).
14. Trofymenko O.O., Doroshkevych D.V., Dzhadan I.M. (2020) Mistse Ukrainy u koordynatakh Tsilei staloho rozvytku (na prykladi Tsilei 8, 9, 12, 17) [Ukraine's place in the coordinates of the sustainable development goals (on the example of goals 8, 9, 12, 17)]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «KPI»* [Economic bulletin of national technical university of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"], vol. 17, pp. 65–75.
15. Law of Ukraine About modification of the Tax code of Ukraine and some legislative acts of Ukraine concerning improvement of administration and revision of rates of separate taxes and fees № 2628 VIII. (2018, November 15). Ofitsiyniy vebportal Verkhovnoi rady Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (accessed 15 November 2020).
16. Law of Ukraine "On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2030". (2018, November 15). Ofitsiyniy vebportal Verkhovnoi rady Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (accessed 15 November 2020).
17. Environmental Performance Index (2020). Available at: <https://epi.yale.edu/downloads/epi2020report20200911.pdf> (accessed 30 November 2020).